Ibragimova.SH.O.
FarDU pedagogika kaferdarsi katta o’qtuvchisi,
Pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD)
Soliyeva R.
FarDu 2- bosqich magstranti.

INKLYUZIV TA’LIMDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING LIDERLIK VA IJTIMOIY FAOLLIGINI SHAKLLANTIRISHDA TAYM-MENEJMENTNING ROLI.

Annotatsiya: *inklyuziv ta’lim sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik fazilatlari va ijtimoiy faolligini shakllantirish jarayonida taym-menejmentning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda vaqtni samarali boshqarish nafaqat o‘quv jarayonini tashkil etishda, balki pedagogik yetakchilik, jamoa bilan ishlash va o‘zini-o‘zi rivojlantirish ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim omil sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada taym-menejment texnikalari orqali bo‘lajak o‘qituvchilarda mas’uliyat, rejalilik, tashabbuskorlik va inklyuziv muhitda samarali muloqot olib borish kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil etilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, vaqtni boshqarish madaniyatini rivojlantirish bo‘lajak o‘qituvchilarning ijtimoiy faolligi va liderlik sifatlarini oshirishda muhim omil hisoblanadi.*

Kalit so‘zlar*: inklyuziv ta’lim, taym-menejment, liderlik, ijtimoiy faollik, bo‘lajak o‘qituvchi, pedagogik kompetensiya.*

Аннотация *В данной статье рассматривается роль тайм-менеджмента в формировании лидерских качеств и социальной активности будущих учителей в условиях инклюзивного образования. Отмечается, что эффективное управление временем является важным фактором не только в организации учебного процесса, но и в развитии педагогического лидерства, умений работать в команде и навыков саморазвития. В статье анализируются теоретические и практические аспекты формирования у будущих педагогов ответственности, планомерности, инициативности и эффективного общения в инклюзивной среде посредством использования технологий тайм-менеджмента. Результаты исследования показывают, что развитие культуры управления временем способствует повышению социальной активности и лидерских качеств будущих учителей.*

Ключевые слова: *инклюзивное образование, тайм-менеджмент, лидерство, социальная активность, будущий учитель, педагогическая компетенция.*

Annotation *this article examines the role of time management in developing leadership qualities and social activity of future teachers within the framework of inclusive education. It is emphasized that effective time management is an important factor not only in organizing the educational process but also in fostering pedagogical leadership, teamwork skills, and self-development abilities. The paper analyzes both theoretical and practical aspects of forming responsibility, planning, initiative, and effective communication in an inclusive environment through the use of time management techniques. The results of the study show that developing a culture of time*

management significantly contributes to enhancing the social activity and leadership qualities of future teachers.

Keywords*: inclusive education, time management, leadership, social activity, future teacher, pedagogical competence.*

Hozirgi kunda inklyuziv ta’lim tizimida o‘qituvchining nafaqat kasbiy mahorati, balki uning liderlik qobiliyati, ijtimoiy faolligi va vaqtni samarali boshqarish ko‘nikmalari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki inklyuziv ta’lim bu barcha o‘quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratish, har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etish demakdir. Bunday sharoitda o‘qituvchi o‘z vaqtini to‘g‘ri rejalashtira olmasa, o‘quvchilarga sifatli ta’lim berish, jamoaviy muhitni shakllantirish va pedagogik yetakchilikni amalga oshirish qiyinlashadi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, taym-menejment pedagogik faoliyatning ajralmas qismi hisoblanadi. O‘z vaqtini oqilona taqsimlay olgan o‘qituvchi dars jarayonini samarali tashkil etadi, stress holatlarining oldini oladi hamda o‘z faoliyatida barqaror natijalarga erishadi. Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun esa bu ko‘nikmalarni erta bosqichda shakllantirish muhimdir, chunki aynan talabalik davrida vaqtni rejalashtirish, ustuvorliklarni aniqlash va maqsadga yo‘naltirilgan faoliyat yuritish odatlari shakllanadi.

O‘zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda (masalan, pedagogika sohasida o‘tkazilgan nazariy-amaliy ishlarda) ta’kidlanishicha, taym-menejment kompetensiyasi o‘qituvchining kasbiy o‘sishida hal qiluvchi omillardan biridir. Bu nafaqat dars jarayonini samarali boshqarish, balki o‘quvchilarda ijobiy psixologik muhit yaratish, ularni faollikka undash va liderlik fazilatlarini namoyon etishga yordam beradi.

Xorijiy tadqiqotlarda ham o‘xshash xulosalar keltiriladi. Jumladan, Yevropa va AQShdagi ta’lim tizimida o‘qituvchilarning professional rivojlanishida vaqtni boshqarish, stressni kamaytirish va ijtimoiy muloqot madaniyatini shakllantirish ustuvor yo‘nalish sifatida qaraladi. Ba’zi ilmiy manbalarda ta’kidlanishicha, samarali taym-menejment o‘qituvchining ish unumdorligini 25–40 foizgacha oshirishi mumkin.

Umuman olganda, taym-menejment bu faqatgina vaqtni tejash emas, balki liderlik, ijtimoiy faollik, mas’uliyat va o‘z-o‘zini rivojlantirish madaniyatini shakllantirish vositasidir. Shu sababli, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorlov jarayonida taym-menejment bo‘yicha maxsus treninglar, amaliy mashg‘ulotlar va refleksiya texnikalarini joriy etish muhim hisoblanadi. Bu nafaqat inklyuziv ta’limda, balki har qanday pedagogik muhitda o‘qituvchining yetakchilik salohiyatini kuchaytiradi.

Xulosa :yuqordagi keltirilgan fikr va tahlillar shuni ko‘rsatadiki, taym-menejmenbo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik fazilatlari hamda ijtimoiy faolligini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Vaqtni samarali boshqarish o‘qituvchining kasbiy faoliyatida tartib, mas’uliyat va rejalilikni ta’minlab, uning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga zamin yaratadi. Inklyuziv ta’lim sharoitida esa bu ko‘nikmalar o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olish, ularni ijtimoiy jarayonga

jalb etish va jamoaviy muhitda yetakchilikni amalga oshirish imkonini beradi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarda taym-menejmentni o‘rgatish — ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, stressni kamaytirish, tashabbuskorlik va muloqot madaniyatini oshirishning samarali yo‘lidir. Shu bois, pedagogik oliy ta’lim muassasalarida taym-menejmentni o‘quv jarayoniga integratsiya qilish, amaliy mashg‘ulotlar va treninglar orqali o‘rgatish zarur. Natijada, vaqtni to‘g‘ri boshqarishni o‘rgangan bo‘lajak pedagoglar inklyuziv muhitda nafaqat samarali o‘qituvchi, balki ijtimoiy faol va liderlik qobiliyatiga ega shaxs sifatida shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Aeon, B., & Aguinis, H. (2021). *Does Time Management Work? A Meta-Analysis*. PLoS ONE.
2. Claessens, B. J. C., van Eerde, W., Roe, R. A. (2007). *A Review of the Time Management Literature*. Personnel Review.
3. Macan, T. H. (1994). *Time Management: Test of a Process Model*. Journal of Applied Psychology.
4. *Inclusive Education Resource Pack: Teacher Training Guide* (UNESCO / IBE, 2022).
5. *Promoting Inclusive Teacher Education* (IBE / UNESCO, 2017).
6. *Teacher Professional Development in Uzbekistan* (2023). International Education Journal.
7. Soliyeva, R. Sh. (2024). *Zamonaviy o‘qituvchi modeli: Vaqtni boshqarish va liderlik uyg‘unligi*. Toshkent: Pedagogika tadqiqotlari.
8. *Inclusive Education in Uzbekistan: Problems and Perspectives* (2024). Samarkand State University Conference Proceedings.
9. *Evaluation of Classroom-Management Training Programs* (U.S. IES Reports).
10. *Universal Design for Learning and Inclusive Practices* (UNESCO Guidance Documents, 2021).